

VIDA, TREBALL I MORT A TORREDEMBARRA (1638-1714)

INTRODUCCIÓ

Moltes vegades, els historiadors, estudiosos, simpatitzants i lectors de la història, parlem només de grans batalles, reis poderosos, governants il·lustres i capes socials influents. Així, se'ns escapa sovint la forma de viure i passem per alt les vivències i els costums dels nostres avantpassats.

La demografia és una disciplina històrica que estudia el volum global de poblament, els cicles demogràfics i que intenta acostar-se a la realitat quotidiana dels homes i dones dels segles passats. Aquests estudis es poden realitzar a partir dels sacramentaris, que són el conjunt d'anotacions que feia el rector de cada parròquia, i que podien ser dels baptismes, òbits, matrimonis i compliment pasqual (relació de totes les persones obligades a combregar per Pasqua; en quedaven exclosos els que no havien fet la primera comunió i els que estaven impossibilitats físicament).

Els sacramentaris són de redacció obligatòria des de la finalització del Concili de Trento (1563). Aquesta informació és molt valuosa per apropar-nos a la realitat d'aqueix temps, de forma quantitativa i qualitativa.

Malauradament, no totes aquestes dades ens han arribat fins als nostres dies: ja sigui per causes naturals o bé per l'acció de l'home, una quantitat important de dades ha desaparegut, de forma total o parcial.

Després d'haver fet aquests aclariments generals, aquest treball sobre Torredembarra vol ser un estudi local de demografia, amb un seguit de limitacions:

La primera és que de les tres variables documentals, només n'hem utilitzat dues: els òbits i els baptismes. Com es veurà al llarg de l'article, aquestes dues variables donen peu a una informació exhaustiva, més que suficient pels objectius marcats personalment.

La segona és que a l'hora d'obtenir els resultats dels recomptes numèrics, no hem diferenciat entre la vila de Torredembarra i la sufragània de Clarà.⁽¹⁾ Així, doncs, quan es parla al llarg de tot l'article de Torredembarra, ens estem referint a aquesta vila i també a la sufragània de Clarà.

La tercera és la documental abans esmentada i pròpia de qualsevol estudi històric. S'ha hagut de limitar la recerca al segle XVII, ja que no hi havia dades d'anys anteriors. A més, per fer una investigació d'aquestes característiques, la informació ha de ser seriada i continuada, per poder veure l'evolució de la població en un llarg període (els baptismes estudiats van de 1643 a 1716 i els òbits de 1636 a 1715).

Tot i la manca de les anotacions del rector en el segle XVI i en el primer terç del segle XVII, aquest treball comprèn dues dates importants de la història de Catalunya. D'una banda, el 1640 en què esclatà la guerra dels Segadors i que durà fins a 1659 i, de l'altra, el període 1705-1714, anys en què la guerra de Successió incidí a Catalunya. Aquests fets bèl·lics ens serviran per veure l'evolució de la població torrenca al llarg de més de 75 anys. Les dates concretes de l'estudi són: 1638-1714.

Els anys que comprèn la recerca engloben també l'important estrall de pesta que assolà les terres catalanes de 1650 a 1653. Aquest fet va suposar una forta davallada de població a Catalunya i, com veurem en aquest cas concret, també a Torredembarra.

Observarem així mateix l'evolució demogràfica dels antics habitants de la vila al llarg de tota la segona meitat del segle XVII, amb nombroses oscil·lacions demogràfiques, característiques d'una societat de l'Antic Règim.

Iniciarem en qüestions una mica més tècniques, però alhora generals i per tant, pròpies d'aquesta introducció. De les sèries baptismals treballades, s'han buidat el nom del pare, de la mare i del fill. Si apareixia, també hem apuntat l'ofici del pare. De les sèries d'òbits, hem recollit el nom de la persona morta i l'ofici, si hi constava. En el cas dels albat⁽²⁾ i dels fills no emancipats, citem el nom del pare, l'ofici si hi apareixia i el nom de la mare.⁽³⁾

Hem aprofitat el coneixement dels oficis⁽⁴⁾ per fer-ne una petita relació a Torredembarra. Ha donat la casualitat que apareixen els oficis a les actes, al principi i el final del període estudiat. Aquesta ha estat una oportunitat immillorable per poder fer una comparació, amb el seguit de coneixements implícits que porta.

1. La parròquia del lloc de Clarà, estava sotmesa a la de Torredembarra en època moderna, però tenia característiques pròpies.

2. Nois més petits de dotze anys i mig i noies més petites de deu anys i mig.

3. La informació estudiada és en dos annexos, en els quals hi ha la relació completa de les gairebé 4.500 actes d'òbits i baptismes buidats. És obvi que a causa de la seva extensió, no es poden adjuntar en aquest article.

4. No sempre apareix aquesta informació; depèn de si els rectors en deixaven constància o no. Observem que hi ha llargs períodes en què no hi és.

Per finalitzar aquesta introducció, només resta dir que la ubicació de la documentació treballada està repartida entre l'Arxiu Diocesà de Tarragona i la parròquia de Sant Pere de Torredembarra.

A Tarragona s'ha utilitzat:

Baptismes 1643-1705. 160 folis. Lligall núm. 79, caixa 13.

Òbits 1627-1704. 456 folis. Lligall núm. 81 e), caixa 13.

A Torredembarra s'ha utilitzat:

El llibre de baptismes 1705-1722.

El llibre d'òbits 1706-1781.

BAPTISMES

En l'anàlisi dels baptismes s'ha procedit a fer el recompte numèric dels anys estudiats, per poder obtenir el número índex agrupat per quinquennis.⁽⁵⁾

També s'han calculat les mitjanes mòbils en períodes quinquennals (representades a la gràfica número 1). Aquest càlcul es fa per tal d'eliminar les fluctuacions de curta durada i establir les fases del moviment demogràfic.

Tot seguit s'ha realitzat el moviment estacional dels baptismes, per esbrinar quins són els mesos dels anys en el conjunt de tot el període, amb el nombre màxim de naixements i quins amb el mínim.

Abans de començar a desenvolupar aquest apartat, comentarem unes petites precisions que cal tenir en compte en els resultats finals de tots els càlculs.

Del mes d'abril del 1680, es passa al mes de novembre del mateix any. Hi ha un salt cronològic de sis mesos. Potser hi falta un full.

L'any 1688, apareix en el llibre de baptismes en fulls trencats i de difícil lectura. Podria ser que hi hagués algun baptisme que no s'hagi desxifrat. En aqueix any i a causa del mal estat dels fulls, hi ha tres actes entre el març i l'abril, en les quals no apareix el mes i que hem comptabilitzat en el mes de març. També n'hi ha dos més entre novembre i gener que hem fet constar com a desembre.

L'acta del 9 de setembre de 1697, la del 18 de novembre de 1710, la del 15 de març de 1711, la del 12 de gener de 1712 i la del 21 de setembre de 1712, no estan comptabilitzades, ja que el pare és militar i es pot suposar que no era del poble.⁽⁶⁾

Les actes de l'1 de març de 1708, l'11 de juliol de 1709, el 21 de maig de 1710, el 13 de novembre de 1710 i el 12 d'agost de 1713, no les hem comptades, perquè s'especifica que no són de Torredembarra.⁽⁷⁾

5. L'obtenció del número índex no és més que donar el valor 100 a un quinquenni i després, mitjançant la regla de tres, obtenir el valor dels altres. D'aquesta forma tenim l'evolució de la població en dades relatives.

6. El fet que per Torredembarra passés el camí ral comportava un gran trànsit de persones. No tenir la variable dels matrimonis, dificulta saber si els fills eren de gent del poble o no. Els militars, és obvi que la gran majoria no eren del poble. Per això no els comptabilitzem.

7. Descomptem només quan tenim un motiu visible per fer-ho, és a dir, quan el rector ho especificava. És molt probable que comptabilitzem persones de fora si el rector no especifica res a les actes. Si s'ampliés el marc geogràfic i si s'hi afegís la reconstrucció de famílies, les dades serien molt més fiables.

Moviment quinquennal dels baptismes⁽⁸⁾
Torredembarra 1645-1714

Quinquenni	Nombre de baptismes	Núm. índex
1645-1649	76	52
1650-1654	106	73
1655-1659	133	91
1660-1664	135	92
1665-1669	146	100
1670-1674	122	84
1675-1679	147	101
1680-1684	153	105
1685-1689	208	142
1690-1694	220	151
1695-1699	236	162
1700-1704	254	174
1705-1709	266	182
1710-1714	298	204

Mitjana mòbil dels baptismes⁽⁹⁾
Torredembarra 1645-1714

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1645	11	1680	29.6
1646	12.2	1681	29.2
1647	15.2	1682	30.6
1648	17.6	1683	33.4
1649	18.6	1684	36.2
1650	18	1685	36.2
1651	19.2	1686	38
1652	21.2	1687	41.2
1653	21	1688	44.2
1654	24	1689	42.2
1655	26.4	1690	43.6
1656	28	1691	42.8
1657	26.6	1692	44
1658	25.6	1693	43.2
1659	26.6	1694	45.8
1660	26.4	1695	45

8. S'han utilitzat el quinquenni 1665-1669 amb el valor 100, ja que les dades absolutes del nombre de baptismes d'aquest, estan en un nivell mitjà de la resta de quinquennis. Així les dades relatives obtingudes després dels càlculs del número índex no són desorbitades. Sobre tot en l'evolució alcista a partir de 1680. A l'hora de fer els càlculs matemàtics del número índex, s'han arrodonit les xifres per evitar els decimals.

9. Com ja s'ha explicat anteriorment, les mitjanes mòbils permeten veure l'evolució de la variable estudiada. A més, atenuen les dents de serra de la representació gràfica, en el cas que aquesta s'efectués en números absoluts.

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1661	26	1696	47.2
1662	27	1697	47.2
1663	28.8	1698	50.4
1664	28.6	1699	50.2
1665	30	1700	51.8
1666	30.2	1701	51.6
1667	29.2	1702	50.8
1668	27.6	1703	49.4
1669	25.4	1704	48.6
1670	25.6	1705	51.4
1671	25.4	1706	53.2
1672	24.4	1707	53.2
1673	26.2	1708	54
1674	26.8	1709	54.6
1675	27	1710	53.6
1676	28.8	1711	54.8
1677	29.4	1712	55.6
1678	27.8	1713	57.6
1679	28.8	1714	62

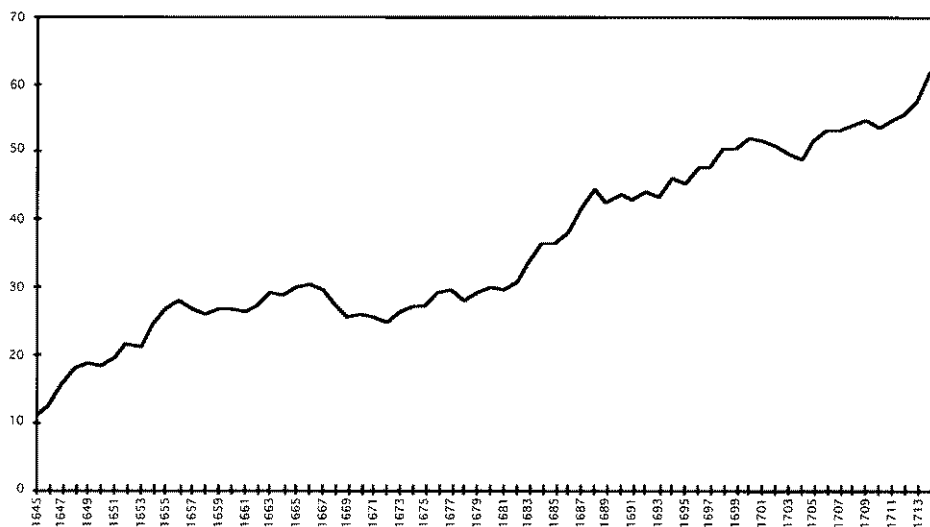
Si analitzem una mica aquests resultats, juntament amb els de la gràfica número 1, veiem una tendència més o menys alcista al llarg de tota la segona meitat del segle XVII i principi del segle XVIII. Un problema que se'ns presenta, és la manca de dades de la primera meitat del segle XVII. Tot i la falta d'aquesta informació, creiem que ens podem aventurar a dir que els quinquennis 1645-1649 i 1650-1654, presenten la natalitat més baixa de tot el segle, i segurament afegint-hi també el quinquenni 1640-1644. Podem arriscar-nos a fer aquesta lectura per raó dels estralls que va fer el binomi guerra dels Segadors-pestes de 1650-53, en tota aquesta zona.

En el període estudiat, i sobre la variable dels baptismes, podem distingir-hi clarament tres grans fases: La primera que va del 1645 al 1655 i que podríem denominar fase d'adversitats. La segona, que ocupa del 1655 al 1679 i que anomenaríem d'estancament. La tercera, del 1680 al 1714, que titularíem d'augment de població.

Vistes aquestes tres fases, passem ara a comentar-les una mica. La primera parteix de xifres molt baixes. Conseqüència lògica si pensem que la guerra incidí de forma virulenta en el camp de Tarragona de 1640 a 1644. En aquests anys, la població torrenca devia emigrar a zones més segures. Encara que no tinguem informació de la variable emigració a Torredembarra en aquests anys, en altres estudis es pot veure una emigració temporal, per causes bèl·liques. Salvador Rovira ens explica en el seu llibre de Tamarit, la gran pèrdua demogràfica que pateix aquesta vila de 1640 a 1651.⁽¹⁰⁾ També Roser Lozano Díaz ens diu en el seu

10. Salvador-J. Rovira i Gómez, *Tamarit* (Altafulla, Centre d'Estudis Altafullencs 1991), 75-76.

Gràfica núm. 1. (5 anys). Baptismes 1645-1714

llibre, que la ciutat de Tarragona va servir de refugi per a la gent, mentre la guerra devastava els seus habitatges.⁽¹¹⁾ A part de l'emigració, s'han d'afegir les pèrdues com a conseqüència de les lles militars i dels morts pels efectes de la guerra. A partir de 1645, els habitants tornen a les seves cases. D'això se'n dedueix l'augment progressiu dels infantaments. Desgraciadament però, no acaben aquí les adversitats. Després d'un petit brot de pesta el 1651, l'epidèmia del 1652 causa un autèntic desgavell demogràfic. Aquest desastre no s'aprecia a curt termini en la variable dels baptismes, sinó que es nota a mig termini en la següent fase.

La segona fase engloba, com ja hem dit, del 1655 al 1679. Aquests anys, després dels efectes de pèrdua de població (vegeu gràfica número 10) que originà la guerra i la pesta, es caracteritzen per l'estancament dels baptismes. Les generacions, minvades pels dos efectes demolidors, deixaren sentir la seva precarietat numèrica. Per tant, amb tot i ser anys relativament tranquils i posteriors a una forta crisi demogràfica⁽¹²⁾, la necessitat biològica de portar a terme una recuperació del nombre d'habitants, es va traduir en un pobre increment demogràfic.

La tercera fase, de 1680 a 1714, es traduí en una embranzida del nombre de baptismes. Indubtablement, aquest fort augment el portaren a terme unes generacions envellides, però encara aptes biològicament per a la procreació, i les noves generacions amb un juvenil potencial procreador. No sembla que la guerra de successió fes disminuir els baptismes, al contrari:

11. Roser Lozano Díaz, *La població de Tarragona al segle XVII* (Tarragona, Centre d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" 1995), 23.

12. En els mesos posteriors a una crisi demogràfica, augmentaven les concepcions. Sembla que s'incrementava la fecunditat dels supervivents. Roser Lozano, *La població*, 19.

precisament en el quinquenni 1710-1714, els naixements gairebé dupliquen els del quinquenni 1680-1684, que és just quan s'obre la fase d'augment de la natalitat.

Si comparem aquests resultats amb els d'altres recerques realitzades a la ciutat de Tarragona o a la vila de Tamarit, (totes dues properes a Torredembarra) veiem que:

- A Tarragona⁽¹³⁾, la corba de natalitat presenta uns màxims elevats a principi de segle, i davalla suaument fins al 1626. De 1626 a 1661, la davallada és força més acusada, i s'estanca el període 1662-1679. A partir de 1680, la corba de natalitat va pujant a passes gegantines.

- A Tamarit⁽¹⁴⁾, també es constata l'enorme pèrdua de població de 1640 a 1651. Després però, el 1655 la població recupera habitants. Tot i això, Tamarit s'estancarà la segona meitat del XVII i al llarg del XVIII.

Podem veure doncs, que aquestes dades són molt similars a les del nostre estudi, pel que fa als anys de guerra i de pesta.

MOVIMENT ESTACIONAL DELS BAPTISMES

Els càlculs de moviment estacional dels baptismes es fan per saber, en el període estudiat, quins mesos de l'any presenten més concepcions i quins els mínims de natalitat.

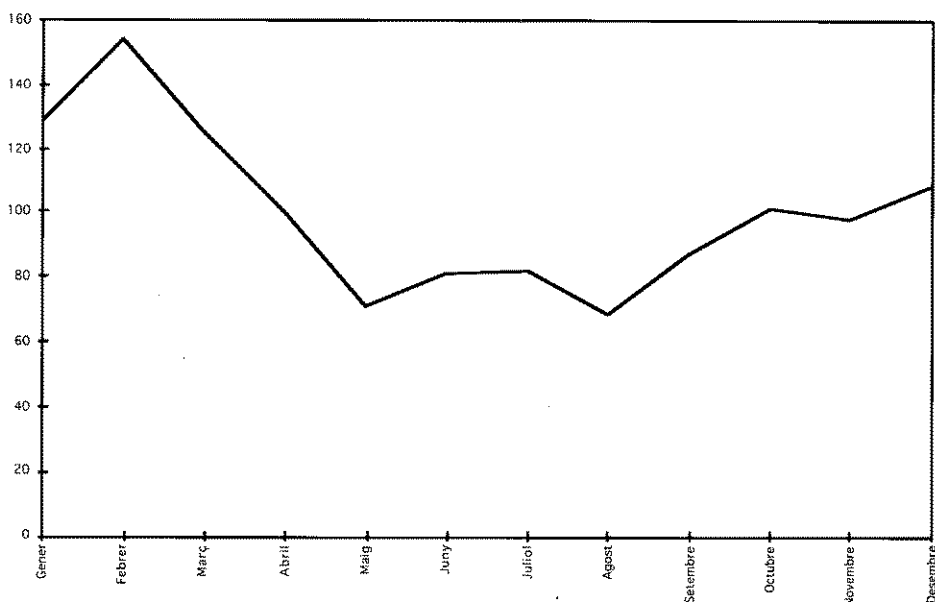
Els càlculs són els següents:

Gener	=	289 baptismes.	Xifra per dia	=	9.32
Febrer	=	316 baptismes.	Xifra per dia	=	11.18
Març	=	282 baptismes.	Xifra per dia	=	9.09
Abril	=	217 baptismes.	Xifra per dia	=	7.23
Maig	=	160 baptismes.	Xifra per dia	=	5.16
Juny	=	177 baptismes.	Xifra per dia	=	5.9
Juliol	=	185 baptismes.	Xifra per dia	=	5.96
Agost	=	154 baptismes.	Xifra per dia	=	4.96
Setembre	=	189 baptismes.	Xifra per dia	=	6.3
Octubre	=	228 baptismes.	Xifra per dia	=	7.35
Novembre	=	213 baptismes.	Xifra per dia	=	7.1
Desembre	=	242 baptismes.	Xifra per dia	=	7.80

13. Roser Lozano, *La població*, 15-18.

14. Salvador-J. Rovira i Gómez, *Tamarit*, 73-76 i 104-105.

Gràfica núm. 2. Moviment estacional baptismes 1638-1714

Els resultats després de les operacions matemàtiques i per tal de poder fer la gràfica (vegeu gràfica número 2) són:

Gener	=	127.96	Juliol	=	81.83
Febrer	=	153.50	Agost	=	68.1
Març	=	124.80	Setembre	=	86.49
Abril	=	99.26	Octubre	=	100.91
Maig	=	70.84	Novembre	=	97.48
Juny	=	81	Desembre	=	107.09

La gràfica presenta uns màxims els primers mesos de l'any, i torna a pujar, a partir del mes de setembre, fins al desembre. Els mínims van del mes de maig fins a l'agost. Aquestes dades són semblants a la d'altres indrets ja estudiats. Valentí Gual⁽¹⁵⁾ constata que a la Conca de Barberà el màxim de baptismes a final del segle XVI i al llarg de tot el segle XVII és al mes de març. El llibre de Roser Lozano també obté com a resultat uns màxims de concepcions el mes d'abril. És a dir, de naixements el mes de gener.⁽¹⁶⁾

15. Valentí Gual Vilà, *Homes i Estacions* (Santa Coloma de Queralt, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1995), 36-37.

16. Roser Lozano, *La població*, 19.

Això és lògic si pensem que els mesos en què la mortalitat infantil era més elevada i hi havia més risc de malalties, corresponia als mesos d'estiu. També s'ha d'afegir que els mesos estivals, eren els de la collita (sega i batuda)⁽¹⁷⁾ i el moment que les famílies tenien més feina i per tant, podien ocupar-se menys dels nadons.

Com hem dit, els màxims són als mesos de gener, febrer i març. Això representa que l'embaràs començava, els mesos d'abril, maig i juny. L'estat de gestació de les dones no era avançat en els mesos d'estiu, per poder-se així dedicar a les feines del camp, preservant la integritat del fetus i no haver de suportar un estat avançat de gestació, en els calorosos mesos d'estiu. D'altra banda s'asseguraven que els nadons arribessin el més crescuts possibles a la temuda època estival.⁽¹⁸⁾

ÒBITS

La variable de la mortalitat no pot ser estudiada en conjunt. S'ha de separar la mortalitat adulta de la infantil, ja que segueixen una evolució diferent.

L'anàlisi de les dades de la mortalitat s'ha realitzat de l'any 1636 a l'any 1716.⁽¹⁹⁾ D'aquests anys, s'ha procedit a fer el recompte numèric de les dues variables de mortalitat, per poder calcular el número índex i la mitjana mòbil en períodes quinquennals. També s'ha fet el moviment estacional de la mortalitat adulta i de la infantil.

Si reflexionem una mica sobre els resultats que veurem en les gràfiques, observarem que els alts i baixos que presenten són molt més marcats que els dels baptismes. Aquestes oscil·lacions defineixen perfectament les característiques d'una societat d'Antic Règim, amb fortes crisis de subsistències i epidèmies que minven la població. Els pobladors de l'època, per sobreviure, depenien de les bones collites, de condicions naturals favorables, d'èpoques de pau, etc. En condicions adverses, l'única solució era portar més fills al món.

Abans de començar amb els càlculs d'aquesta variable, també farem les precisions pertinents i que creiem importants a l'hora de tenir una visió global de les dades de mortalitat adulta i infantil.

A les actes de defunció dels anys 1704 i 1705, la informació que apareix és molt confusa, això ens fa pensar que les dades potser no són del tot fidedignes. Després, l'any 1707 no apareixen els mesos de setembre a desembre. A l'igual de les actes de l'any 1709, estan intercalades amb les del 1707 i 1708.

17. Valentí Gual Vilà, *Homes i Estacions*, 37.

18. *Ibid*, 43.

19. Els anys que apareixen a les gràfiques són 1638-1714. Això és conseqüència del càlcul de la mitjana mòbil.

Hem apartat del recompte global, les actes de defunció de persones que no habitaven a Torredembarra⁽²⁰⁾. És a dir: el 20 de juliol de 1636, el 4 de febrer de 1638, el 16 d'octubre de 1646, el 23 de juny de 1647, l'11 d'abril de 1652, el 15 de maig de 1652, el 22 de novembre de 1653, el 31 de maig de 1654, el 15 de gener de 1656, el 13 de febrer de 1657, el 19 d'abril de 1660, el 28 de juny de 1660, el 27 de juny de 1661, el 23 d'octubre de 1661, el 18 de juliol de 1666, el 24 de gener de 1669, el 9 d'agost de 1677, el 20 d'octubre de 1677, el 27 de gener de 1680, el 13 de febrer de 1684, el 20 d'abril de 1685, el 4 de març de 1687, el 20 d'octubre de 1687, el 28 de gener de 1693, el 15 de maig de 1693, el 23 d'octubre de 1694, el 29 d'agost de 1697, el 20 de febrer de 1702, el 7 de desembre de 1704, el 27 de juliol de 1706, el 5 de març de 1707, el 22 d'abril de 1708, l'11 de juliol de 1711, el 25 de juliol de 1713, el 22 d'octubre de 1714, el 12 d'octubre de 1716.

Hem fet el mateix amb les actes de defunció de soldats, per considerar que no eren habitants de la vila. És a dir: el 22 de novembre de 1639, el 17 de juliol de 1641, el 13 de maig de 1642, el 21 de febrer de 1647, el 7 de juny de 1650, el 26 de novembre de 1668, el 3 de febrer de 1669, el 15 de novembre de 1674, el 26 de desembre de 1682, l'11 de desembre de 1696, el desembre de 1698, el 10 de gener de 1708, el 8 de març de 1708.

Hem descomptat també les persones de Torredembarra que morien fora de la vila. Normalment, apareix amb la celebració de novenes, cap d'any i cos present, per la seva ànima. És a dir: 25 de març de 1640, el 19 de març de 1645, el 6 de març de 1652, el 6 de maig de 1652, el 24 de juny de 1652, el 27 de setembre de 1657, el 6 de desembre de 1659, el 5 de desembre de 1664, el 17 d'agost de 1666, el 18 d'agost de 1667, el 2 de novembre de 1668, el 15 d'abril de 1676, el 4 de juliol de 1676, el 2 de desembre de 1680, el 7 de setembre de 1684, el 10 de desembre de 1686, el 27 d'agost de 1688, l'11 de setembre de 1710.

Hem tret del recompte global les persones considerades com a pobres, en l'acta de defunció de les quals no constava res més. En aquest cas no tenim la certesa que fossin de Torredembarra. Podien estar de pas i morir a la vila. Les actes són: el 16 d'abril de 1637, el 5 d'agost de 1655, el 13 de juny de 1662, el 30 de novembre de 1662, l'1 de setembre de 1673, el 4 d'octubre de 1681, el 24 de juliol de 1684, el 19 de novembre de 1684, l'11 de gener de 1687, el 6 de novembre de 1692, el 8 de febrer de 1692, el 22 de febrer de 1692, el 4 de novembre de 1698, el 24 de febrer de 1701, el 6 de desembre de 1704, el 8 d'abril de 1710, el 5 d'octubre de 1711.

Les actes de defunció on no apareix el mes, les hem situades en el mes que hem cregut més adequat. L'any 1653, la defunció de Maria Poll, la comptem al febrer; l'any 1693, l'acta de defunció dels albatz Miquel Daves i Fontanilles les posem a l'agost; l'any 1701, l'acta de defunció de Josep Virgili la posem al març, l'any 1703; un albat de Jaume Queralt el posem al juliol; l'any 1704, un albat el posem al novembre.

20. Amb la mortalitat passa com amb els baptismes. Sense la reconstrucció de famílies, és difícil saber si totes aquestes persones habitaven o no a Torredembarra.

MORTALITAT ADULTA

Moviment quinquennal dels òbits d'adults⁽²¹⁾ Torredembarra 1636-1715

Quinquenni	Nombre d'òbits	Núm. índex
1636-1640	72	100
1641-1645	36	50
1646-1650	23	32
1651-1655	145	201
1656-1660	19	26
1661-1665	39	54
1666-1670	44	61
1671-1675	34	47
1676-1680	90	125
1681-1685	50	69
1686-1690	57	79
1691-1695	62	86
1696-1700	89	124
1701-1705	67	93
1706-1710	90	125
1711-1715	76	106

Mitjana mòbil dels òbits d'adults Torredembarra 1636-1715

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1638	14.4	1676	14.8
1639	15	1677	17.8
1640	12.8	1678	18
1641	9.8	1679	18.6
1642	8.6	1680	13.8
1643	7.2	1681	11
1644	4	1682	9.4
1645	4	1683	10
1646	5	1684	10.6
1647	4.6	1685	10.6
1648	4.6	1686	13.4
1649	7.6	1687	12.6
1650	2.8	1688	11.4
1651	27	1689	9.6
1652	28.4	1690	10
1653	29	1691	10.4
1654	26.6	1692	12.4

21. Hem agafat el quinquenni 1636-1640 amb el valor 100. Hem comptabilitzat els quinquennis a partir de 1636, per tal d'aprofitar els anys buidats de 1636 a 1639.

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1655	5.6	1693	12.4
1656	5.4	1694	13.4
1657	3.4	1695	15
1658	3.8	1696	14.4
1659	3.4	1697	16.6
1660	5.2	1698	17.8
1661	7.2	1699	18
1662	8.4	1700	17.8
1663	7.8	1701	17.8
1664	10.2	1702	14.4
1665	10.6	1703	13.4
1666	9.6	1704	15.6
1667	9.2	1705	14.4
1668	8.8	1706	15.2
1669	6.8	1707	16.2
1670	5.8	1708	18
1671	6	1709	16.2
1672	5.6	1710	17.2
1673	6.8	1711	16.4
1674	7.8	1712	16.6
1675	13	1713	15.2
		1714	15

Si intentem veure la periodicitat d'aquesta variable i a l'hora analitzem totes les dades, juntament amb la gràfica número 3, tal i com hem fet amb els baptismes, podem constatar que una primera fase l'ocuparia el decenni 1641-1650. Aquests anys coincideixen gairebé amb els de la guerra. La característica més remarcable i al mateix temps paradoxal, és la d'una mortalitat baixa.

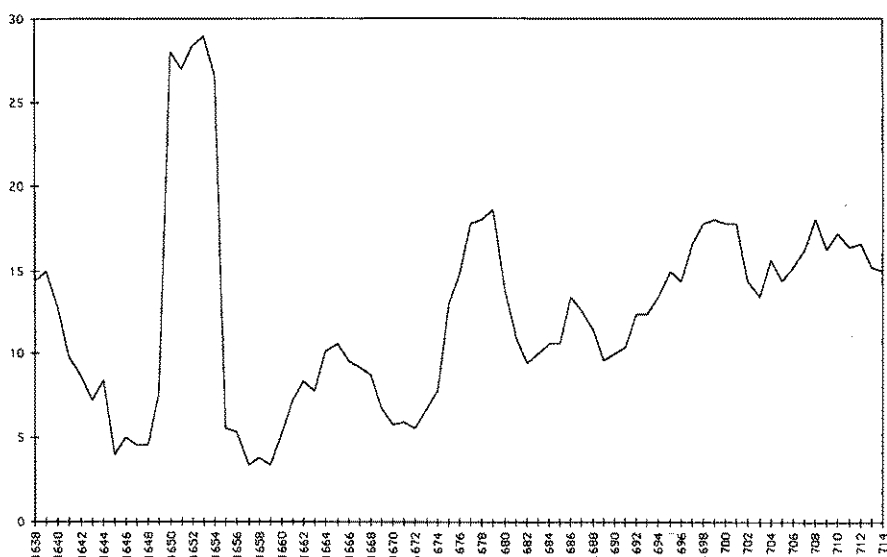
Aquesta realitat pot tenir diverses explicacions: en primer lloc, i com ja s'ha dit anteriorment, els anys més problemàtics al camp de Tarragona al llarg de la guerra van ser de 1640 a 1644. En aquests anys, castellans i francesos van causar nombroses destrosses als pobles de la comarca. Tot i l'elevada mortaldat, aquesta no es veu reflectida en l'estudi. Això és tal com ja s'ha explicat, perquè els soldats morts a Torredembarra no estan comptabilitzats, ja que no eren de la vila. La relació de casos d'aquestes característiques, en les actes de defunció, fa pensar en una forta incidència bèl·lica a la zona (*17 de juliol de 1641: Francesc Forraguera, fadrí. Soldat de cavall de la ciutat de Solsona. 5 de novembre de 1641: Mosar La Garda, frances. Capità de infanteria. 13 de maig de 1642: Andreu Vergonyos, fadrí. Soldat de Tarragona...*).⁽²²⁾

En segon lloc, la població de Torredembarra possiblement va emigrar a altres viles⁽²³⁾ o a les muntanyes, on hi havia menys perill i la situació era més

22. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits (1627-1704). 456 folis. Lligall núm. 81 e), caixa 13.

23. En un estudi local, és molt difícil saber si els habitants de Torredembarra i Clarà van emigrar. Fent un estudi més ampli d'aquesta zona geogràfica, es podria observar si, en aquests anys, apareixen actes de defuncions o de baptismes dels habitants de Torredembarra i Clarà en altres pobles. Tanmateix, com que es tracta d'una emigració temporal és molt difícil de percebre.

Gràfica núm. 3. (5 anys). Mortalitat adulta 1638-1714

estable. Aquesta emigració devia incrementar-se pels allotjaments militars que patien els habitants dels pobles i per les despeses que aquests produïen. Això feia, moltes vegades, que les universitats afectades s'endeutessin mitjançant emprèstits (censals). Era freqüent que els habitants dels pobles fugissin per no haver de suportar les càrregues econòmiques que aquests censals produïen a la comunitat.⁽²⁴⁾ És molt probable que també Torredembarra en fos afectada. La conseqüència de tot això és el descens de les defuncions d'adults, ja que la població en aquells moments s'havia reduït per l'emigració. Qui no marxava de la vila corria el perill de morir, tal i com explica el rector en les actes: *3 de agost de 1641: novenes per Pau Guel, ferrer que morí al febrer d'una escopetada a Torredembarra. 4 de maig de 1642: Pere Roig Soler, pages. Morí d'una escopetada.*⁽²⁵⁾

En tercer lloc, també podria ser que la població masculina s'hagués reduït per les lleves militars, i per tant, en aquells anys no fos a la vila. En tot cas, tampoc no sabem quin tant per cent de població va patir aquesta emigració temporal forçosa. Aquest aspecte queda reflectit a les actes de defunció, com la del 25 de març de 1640. (*Novena de Pere Ellies, fadrí que morí a Perpignà*) o del 24 de juny de 1652 (*òbit de l'Andreu Lluç, en la companyia del siti de la ciutat de Barcelona*).⁽²⁶⁾

Una segona fase engloba el quinquenni 1651-1655, i ve marcada per una mortalitat elevadíssima. Es pot veure a la gràfica que en aquests anys presenten els màxims de tot el període això és a causa de la pesta que afectà el Principat els

24. Joan Reglà, *Els Virreis de Catalunya* (Barcelona, Edit. Vicens Vives 1991).

25. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits (1627-1704)...

26. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits (1627-1704)...

anys 1650-1653. A Torredembarra, aquesta epidèmia apareix minvada el 1651 (*Sie notori com en la present parrochia de Sant Pere de la Torredembarra y hague contagi o per millor dit pesta en los mesos de mars, abril, maix, juny de l'any 1651...*)⁽²⁷⁾ i de forma molt virulenta el maig de 1652.

La tercera fase va de 1656 a 1700. Aquests anys es poden subdividir en:

1656-1675: S'estabilitza la mortalitat. Possiblement per la forta davallada de població dels anys anteriors i per la fortalesa biològica d'aquests individus, davant d'altres adversitats.

1676-1700: En l'últim quart de segle, la mort torna a fer acte de presència de forma elevada. Això ens pot servir de referència per veure la incidència de les crisis de subsistències sobre una població de l'Antic Règim. Els quinquennis 1676-1680 i 1696-1700, reflecteixen una alta mortalitat. Fins i tot, en el 1676-1680 es perd població (vegeu gràfica número 10), però sense els efectes nocius del 1650-1653. Els incidents demogràfics de 1696-1700, poden ser conseqüència de la pesta que el 1694 assolà Catalunya.⁽²⁸⁾

Una quarta fase comprèn els anys estudiats del segle XVIII (1701-1714). Després de l'estabilitat de 1701-1705, les defuncions tornen a augmentar coincidint amb la guerra de Successió, però sense haver una pujada desmesurada. Hem pogut observar que aquesta guerra no implica ni una baixada dels baptismes ni un augment de la mortalitat adulta. No podrem dir el mateix de la mortalitat infantil, que s'estudiarà més endavant.

MOVIMENT ESTACIONAL DE LES DEFUNCIONS D'ADULTS

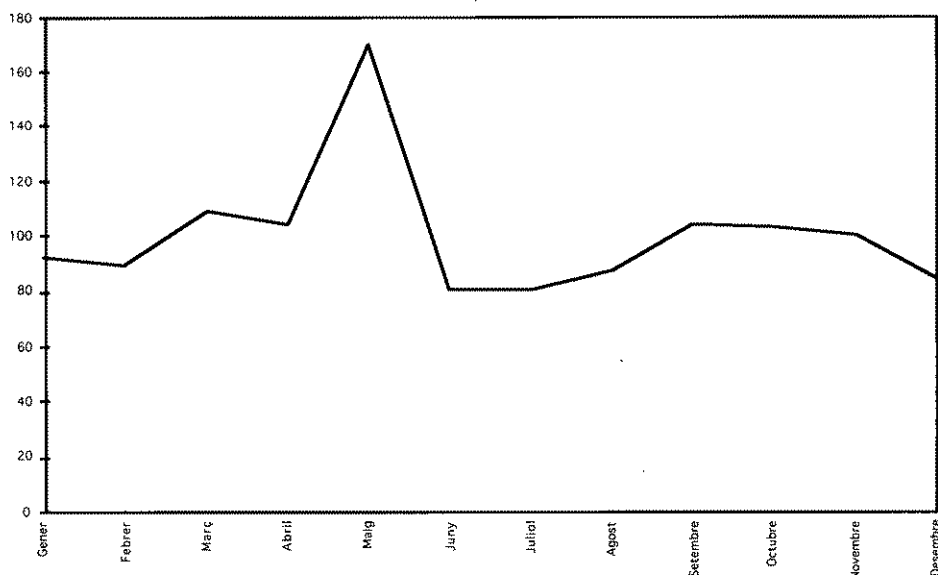
El càlcul del moviment estacional dels òbits, com dels baptismes, ens serveix per esbrinar quins mesos tenen màxims o mínims de defuncions.

Gener	=	78 defuncions. Xifra per dia	=	2.51
Febrer	=	69 defuncions. Xifra per dia	=	2.44
Març	=	92 defuncions. Xifra per dia	=	2.96
Abril	=	85 defuncions. Xifra per dia	=	2.83
Maig	=	144 defuncions. Xifra per dia	=	4.64
Juny	=	66 defuncions. Xifra per dia	=	2.2
Juliol	=	68 defuncions. Xifra per dia	=	2.19
Agost	=	74 defuncions. Xifra per dia	=	2.38
Setembre	=	85 defuncions. Xifra per dia	=	2.83
Octubre	=	87 defuncions. Xifra per dia	=	2.80
Novembre	=	82 defuncions. Xifra per dia	=	2.73
Desembre	=	71 defuncions. Xifra per dia	=	2.29

27. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits (1627-1704)...

28. Joan Reglà, *Els virreis*, 4.

Gràfica núm. 4. Moviment estacional mortalitat adulta 1638-1714

Els resultats, després de les operacions pertinents per tal de poder fer la gràfica, (vegeu gràfica núm. 4) són:

Gener	=	91.81	Juliol	=	80.11
Febrer	=	89.25	Agost	=	87.06
Març	=	108.27	Setembre	=	103.52
Abril	=	103.52	Octubre	=	102.42
Maig	=	169.73	Novembre	=	99.86
Juny	=	80.47	Desembre	=	83.76

Valentí Gual ens recorda que: *“el model clàssic de la mortalitat antiga recollia dos moments claus: finals estiu i primera tardor pels infants i hivern pels adults (Goubert, 93-94). Aquests màxims vindrien determinats per unes malalties-tipus: intestinals per als infants i pulmonars per als adults.”*²⁹⁾ També ens diu en el seu estudi de la Conca, l'Alt Gaià i la Plataforma segarrenca que: *“a les zones humides i costaneres la mortalitat adulta és estacionalment poc cridanera i, en tot cas, amb màxims a hivern-primavera; en canvi, en zones seques i, fonamentalment,*

29. Valentí Gual Vilà, *Homes i Estacions*, 44.

en tota la Ibèria interior, és molt més acusada estacionalment i té uns màxims notables durant la tardor".⁽³⁰⁾

Podem classificar Torredembarra dins de la zona humida. Si observem la gràfica veiem que és bastant estable amb l'excepció del mes de maig. Es pot destacar que els mínims es localitzen els mesos d'estiu, i els màxims, obviant el maig, són a la primavera i a la tardor, però sense grans diferències amb la resta de mesos. Per contra, el màxim del mes de maig és conseqüència de la pesta de 1652. Aquesta devastadora epidèmia, com ja s'ha esmentat, va afectar la població de Torredembarra el maig d'aquell any.

Si comparem el nostre estudi amb el del Valentí Gual sobre la Conca, l'Alt Gaià i la Plataforma segarrenca i tenint en compte que aquestes zones són seques, trobem que en el segle XVII, els màxims de la Conca i la Plataforma segarrenca es donen a la tardor, mentre que l'Alt Gaià corresponen a l'agost. Els mínims s'escauen el juny a la Conca i l'Alt Gaià, i el juliol a la Plataforma segarrenca.

MORTALITAT INFANTIL

Abans de començar l'estudi d'aquest apartat, farem també algunes precisions. En primer lloc, la mortalitat infantil apareix en el llibre d'òbits amb el terme albat. En el llibre d'òbits hi ha documentats dos decrets de l'arquebisbe de Tarragona, mitjançant els quals es determinava l'edat del terme albat. El primer, cronològicament parlant, data del 1667 i diu que els nois més petits de dotze anys i mig i les noies més petites d'onze anys i mig, han de ser considerats albats.⁽³¹⁾ El segon decret data del 16 de gener de 1676 i canvia l'edat de les noies. A partir d'aquell moment, les noies més petites de deu anys i mig seran considerades albats.⁽³²⁾ Abans d'aquestes dates, eren els rectors els qui consideraven l'edat dels albats, però no la podem apreciar amb exactitud.

En segon lloc, hem considerat albat en aquelles actes on així consta. A vegades, el rector escriu en el llibre d'òbits la mort del fill d'un matrimoni, sense que aparegui la denominació albat. En aquest cas, l'hem comptat com un adult.

Finalment, les actes de defunció d'albats que no hem comptabilitzat, són dins la relació d'actes de defunció no comptabilitzades.

30. Valentí Gual Vilà, *Homes i Estacions*, 44.

31. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits 1627-1704. 456 folis. Lligall núm. 81 e), caixa 13.

32. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits 1627-1704...

Moviment quinquennal dels òbits d'albats⁽³³⁾
Torredembarra 1636-1715

Quinquenni	Nombre d'albats	Núm. índex
1636-1640	30	100
1641-1645	8	27
1646-1650	0	0
1651-1655	49	163
1656-1660	19	63
1661-1665	48	160
1666-1670	34	113
1671-1675	39	130
1676-1680	59	197
1681-1685	60	200
1686-1690	41	137
1691-1695	23	77
1696-1700	30	100
1701-1705	35	117
1706-1710	110	367
1711-1715	180	600

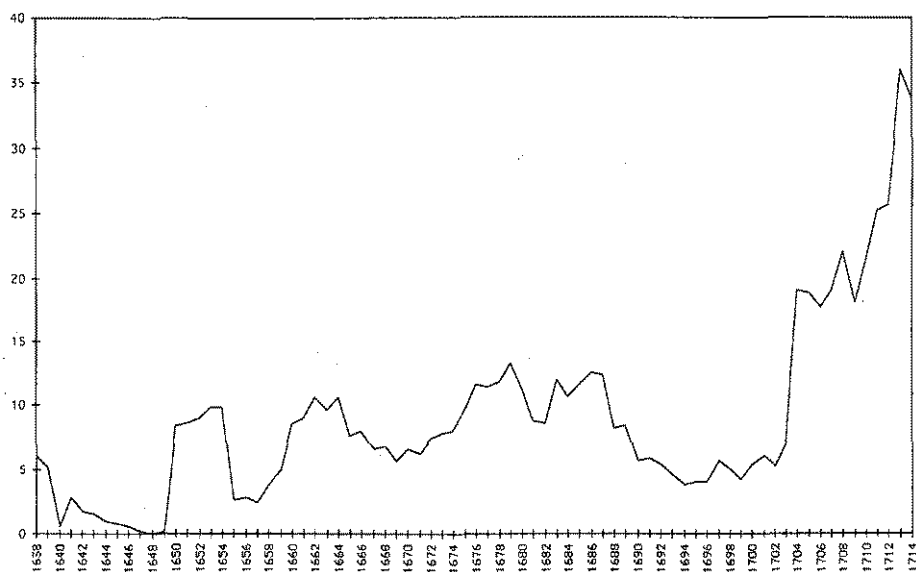
Mitjana mòbil dels òbits d'albats
Torredembarra 1636-1715

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1638	6	1676	11.6
1639	5.2	1677	11.4
1640	3.6	1678	11.8
1641	2.8	1679	13.2
1642	1.8	1680	11.2
1643	1.6	1681	8.8
1644	1	1682	8.6
1645	0.8	1683	12
1646	0.6	1684	10.6
1647	0.2	1685	11.6
1648	0	1686	12.6
1649	0.2	1687	12.4
1650	8.4	1688	8.2
1651	8.6	1689	8.4
1652	9	1690	5.6
1653	9.8	1691	5.8
1654	9.8	1692	5.4
1655	2.6	1693	4.6
1656	2.8	1694	3.8

33. Hem pres el quinquenni 1636-1640 amb el valor 100.

Any	Mitjana mòbil	Any	Mitjana mòbil
1657	2.4	1695	4
1658	3.8	1696	4
1659	5	1697	5.6
1660	8.6	1698	5
1661	9	1699	4.2
1662	10.6	1700	5.4
1663	9.6	1701	6
1664	10.6	1702	5.2
1665	7.6	1703	7
1666	8	1704	19
1667	6.6	1705	18.8
1668	6.8	1706	17.6
1669	5.6	1707	19
1670	6.6	1708	22
1671	6.2	1709	18
1672	7.4	1710	21.4
1673	7.8	1711	25.2
1674	8	1712	25.6
1675	9.6	1713	36
		1714	33.8

Gràfica núm. 5. (5 anys). Mortalitat infantil 1638-1714

Pel que fa a aquestes dades, establim, com en els altres apartats, un seguit de fases, encara que la mortalitat infantil està molt lligada a l'estacionalitat. Una primera fase s'estén des de 1638 fins a 1655. Torna a sobtar que en aquests primers anys –que coincideixen amb la guerra dels Segadors– les defuncions infantils baixin fins i tot a 0. Si tornem a fer referència a les raons explicades anteriorment, veurem les coses més clares. El fet que la taxa de natalitat sigui baixa –recordem que va haver-hi una part de la població que emigrà– és lògic que disminueixi la mortalitat d'albats.

A partir de 1650, la corba de mortalitat puja de forma espectacular. Sens dubte, per la pesta de 1652. En dades relatives (el número índex), l'epidèmia afectà més la població adulta que no pas la infantil.

Una segona fase ocupa la resta dels anys del segle XVII. La corba de mortalitat presenta puntes molt elevades. Podem veure que el quinquenni 1661-1665 arriba gairebé a la taxa del fatídic 1651-1655. Més tard, els quinquennis 1676-1680 i 1681-1685, superen els índexs de mortalitat de 1652. Aquests anys devien ésser especialment dramàtics, ja que encara havia d'arribar l'augment significatiu dels naixements que veiem els anys següents, i amb una fortíssima mortalitat infantil, estava minvant sens dubte, la capacitat de regeneració biològica de la vila. Als últims anys del XVII, observem una apreciable millora.

Una tercera fase en la que es torna empitjorar i amb força: són els anys estudiats del segle XVIII. És molt possible que la causa d'aquesta situació sigui la guerra de Successió. Abans hem vist que l'augment dels baptismes dels primers anys del segle XVIII no es veié afectada per les causes bèl·liques. Per contra, sí que ho van fer en la mortalitat d'albats. El quinquenni 1711-1715 gairebé quadruplica el de 1651-1655 en el nombre de morts. En primer lloc, en augmentar els naixements augmenta també la mortalitat d'infants. En segon lloc, la carestia d'aliments, o la seva escassetat, que devia provocar la guerra a la zona, és un element més que incideix en l'augment de la mort d'infants. La situació, però, no devia ser tan problemàtica com la del decenni 1676-1685. En aquests anys del Sis-cents l'increment de naixements també va ser espectacular.

MOVIMENT ESTACIONAL DE LES DEFUNCIONS D'ALBATS

En l'estudi de la mortalitat d'albats, és important veure els mesos de l'any on aquesta augmentava més. Com ja s'ha dit en l'apartat del moviment estacional dels baptismes, la mortalitat infantil acostumava a ser elevada els mesos d'estiu. Ara veurem si Torredembarra segueix la tendència general.

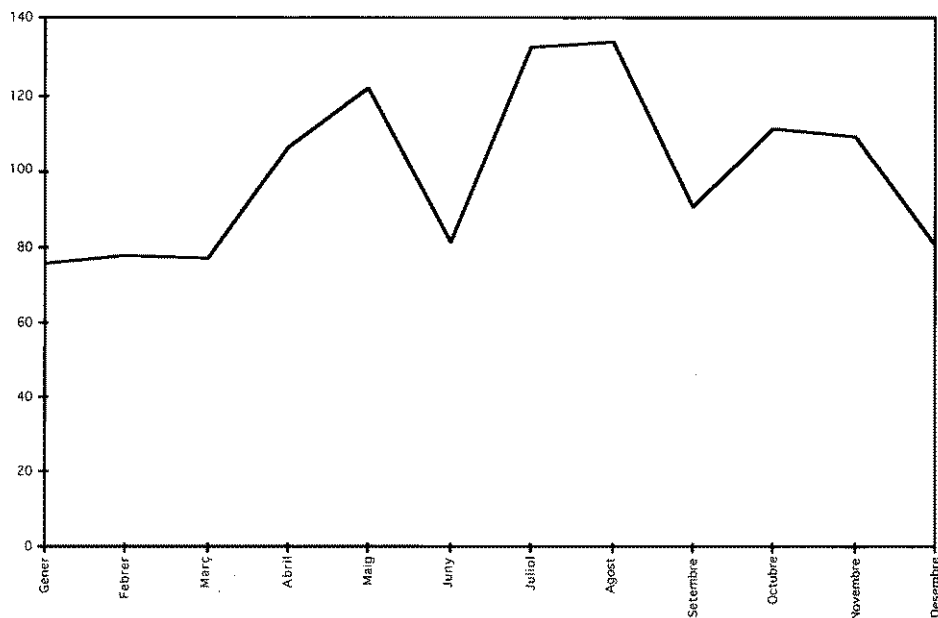
Gener	=	51 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.64
Febrer	=	48 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.69
Març	=	52 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.67

Abril	=	69 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.3
Maig	=	82 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.64
Juny	=	53 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.76
Juliol	=	89 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.87
Agost	=	90 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.9
Setembre	=	59 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.96
Octubre	=	75 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.41
Novembre	=	71 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	2.36
Desembre	=	54 defuncions d'albats. Xifra per dia	=	1.74

Després de fer les operacions matemàtiques, els resultats són: (vegeu gràfica núm. 6)

Gener	=	75.86	Juliol	=	132.76
Febrer	=	78.17	Agost	=	134.15
Març	=	77.25	Setembre	=	90.66
Abril	=	106.39	Octubre	=	111.48
Maig	=	122.12	Novembre	=	109.17
Juny	=	81.41	Desembre	=	80.49

Gràfica núm. 6. Moviment estacional mortalitat infantil 1638-1714

Com es pot veure a la gràfica número 6, els mesos de juliol i agost és quan apareixen els màxims de mortalitat d'albats. Les previsions dels integrants de la societat de l'Antic Règim, amb un índex baix de baptismes els mesos d'estiu, tenien una raó més que justificada. Valentí Gual explica les argumentacions historiogràfiques que situen l'estiu com una època de l'any fatídica per a la franja de població més menuda: "...*Els desgavells intestinals amenacen els petits, la calor els aclapara, els insectes els xupen la sang, les mares-atraïdes al camp- no els donen la cura necessària i els deixen d'alletar abans d'hora i determinats virus tenen el camp d'acció adobat en aquella etapa...*"⁽³⁴⁾

L'hivern presenta els mínims de defuncions. A la primavera hi ha uns índexs elevats; en altres estudis⁽³⁵⁾ es mostra aquesta estació amb una baixa mortalitat. Això és a causa de la pesta de 1652, que afectà en el mes de maig.

L'augment de l'octubre i novembre és conseqüència d'alguna epidèmia que es produí aquests mesos dels anys 1677 i 1715, en els quals creix significativament la mort d'infants.

ALTRES DADES DE LES DUES VARIABLES

Una altra observació que s'ha pogut fer en les actes de baptismes ha estat el nombre de fills il·legítims de tot el període (1643-1716). Dels 73 anys buidats dels llibres de baptismes hem comptabilitzat en 2.652 actes, un total de 13 naixements il·legítims. És a dir, un 0,49%. Pot ser que n'hi hagi algun més de camuflat, que no s'hagi descobert o bé que els rectors no els apuntessin tots. Hi ha un motiu que fa prendre aquestes dades amb certa precaució: és el fet que per la vila de Torredembarra, hi passés el camí ral de Tarragona en direcció a Barcelona. Això implicava un trànsit de persones bastant fluid, per la qual cosa sorprèn aquest baix nombre de naixements il·legítims.

S'ha calculat també el nombre de bessons que figuren a les actes de baptismes del període 1643-1716. Hi apareixen 19 matrimonis que tenen bessons. (Fent la reconstrucció de famílies, es podria calcular quin tant per cent d'aquests bessons, supera els primers anys de vida) És a dir, un total de 38 infants, dels 2.652 baptismes. Això representa l'1,43%.

Tenint els baptismes i els òbits, és molt fàcil saber el creixement vegetatiu de la població de Torredembarra en aquest període. Les actes de defunció de 1636-1716 comptabilitzen un total de 1.794. Se n'han de restar les defuncions de 1636-1642, per posar-ho en relació als baptismes. El total dels òbits de 1643-1716 entre adults i albats és de 1.665. Si es fa la resta de baptismes i òbits, dona un creixement vegetatiu, del període 1643-1716, de 987 persones.

34. Valentí Gual Vilà, *Homes i Estacions*, 46.

35. *Ibid.*, 44-46.

Dividint el nombre d'albats entre el conjunt dels baptismes d'aquell període, sabrem el nombre d'infants que no passaven l'etapa d'albat. El total de defuncions d'albats del període és de 759. Així: $759/2.652 \times 1000 = 286.11/1.000$. Sabem doncs, que de cada 1.000 infants, 286 no arribaven a l'adolescència.

OFICIS

Un dels aspectes remarcables en un treball de demografia és l'estudi dels oficis. Però, és clar, ha d'aparèixer aquesta informació en els sacramentaris. En el cas de Torredembarra, en efectuar el buidatge dels baptismes i òbits, aquesta informació no és correlativa. Hi ha anys en els quals consta gairebé en totes les actes. En canvi, en d'altres la manca d'aquesta informació és quasi total.

Ens ha semblat que amb la informació extreta d'òbits i baptismes, es podria fer una aproximació als oficis de la població de Torredembarra. Un cop exposat aquest apartat, el lector ha de tenir en compte que els resultats no s'han de considerar definitius, sinó tot al contrari. S'han de prendre, només, com una aproximació.

Així, hem fet una comparació: Hem pres els primers anys del treball i els últims, per veure l'evolució dels oficis a Torredembarra. Els períodes estudiats han estat 1644-1653, i 1701-1710. Un dels motius pels quals s'han pres com a referència aquests dos períodes és que hem pogut trobar-los en la majoria de les actes. Un altre ha estat, perquè aquests anys comprenen, gairebé, el principi i el final del període, de manera que podem veure, doncs, la seva evolució.

La metodologia emprada ha estat utilitzar els baptismes dels anys citats. S'ha mirat acta per acta, apuntant l'ofici. En les que no hi apareixia, les hem completat amb les actes anteriors i posteriors. Tot i no aconseguir l'ofici de tots, sí que tenim el de la majoria.

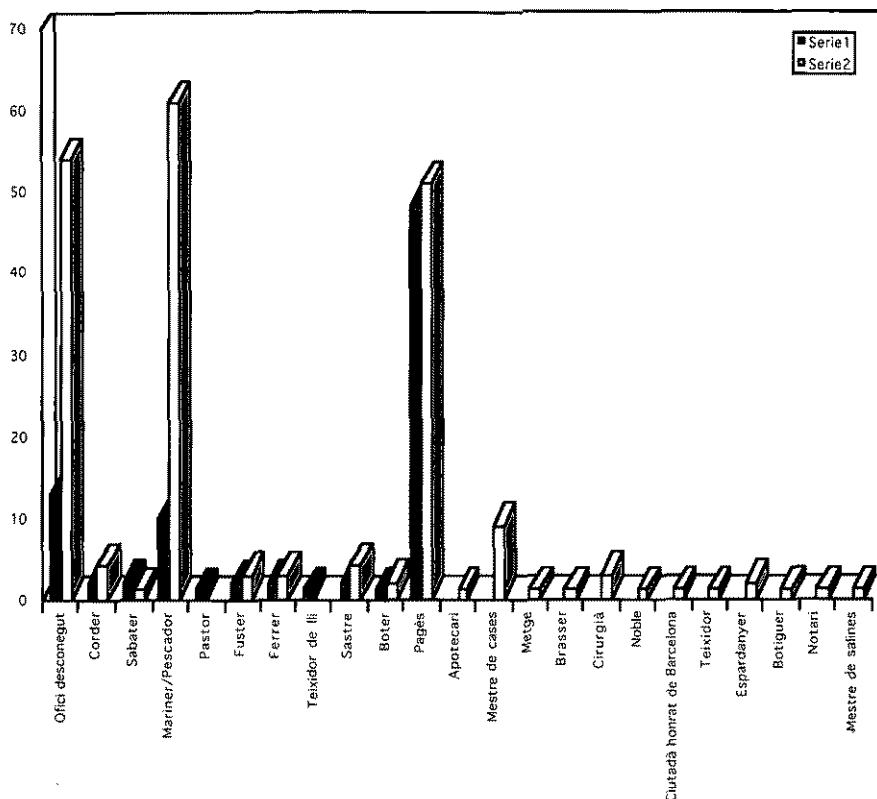
Els resultats es poden observar a la gràfica número 7. En el decenni 1644-1653, s'han comptabilitzat 72 oficis coneguts i 13 de desconeguts. En el decenni 1701-1710, hem comptabilitzat 152 oficis coneguts i 54 de desconeguts.

En el primer decenni, s'observa que més de la meitat de la població treballa al camp. Aquests 48 pagesos, representen el 56.47% del total dels oficis. En canvi, els mariners i pescadors, en un poble costaner com és Torredembarra, representen només l'11.75% del total dels oficis. També es pot veure la mancança de mestres de cases. D'aquesta dada, podem deduir un escàs creixement de la població.

En el segon decenni, el primer que es constata és un augment de la diversitat d'oficis, produïda, sens dubte, per l'alça de població.⁽³⁶⁾ També s'observa

36. El factor de la immigració, sense les actes de matrimoni, és difícil estudiar-lo. Veiem el creixement de la població, però sense saber si es produeix per factors exògens o endògens a la comunitat.

Gràfica núm. 7. Oficis.
Sèrie 1: 1644-1653 - Sèrie 2: 1701-1710

que en números absoluts, l'ofici de pagès es manté. En canvi, si ho expressem en dades relatives, els pagesos passen a ocupar el 24,75% del total dels oficis. Per contra, els mariners i pescadors, constitueixen el 29,61% del total. En aquest període hi ha 9 mestres de cases, que representen el 4,36% dels oficis, la qual cosa ens deixa constància de l'augment de població d'aquests anys, comprovat ja en les altres variables abans estudiades.

LA PESTA DE 1650-1653

En l'època moderna, les epidèmies de pesta eren una constant en tot el territori europeu. Els metges no tenien els coneixements científics actuals. Moltes vegades s'interpretava la pesta com un càstig diví, pels pecats de la humanitat, amb la frase "*la guerra divina de la pesta*".⁽³⁷⁾

37. Manuel Camps i Surroca, Manuel Camps i Clemente, *La pesta de meitats del S. XVII a Catalunya*, (Lleida, Seminari Pere Mata, 1985), 7.

L'expressió "*Fam, pesta i guerra*", resumia, amb molta claredat, que aquests tres factors de mortalitat anaven junts i eren conseqüència un de l'altre, i foren els que van incidir al Principat els anys 1650-1653. Immersos en un període de guerra des de 1640 i, per tant, en una forta escassetat d'aliments,⁽³⁸⁾ es produí finalment en l'epidèmia de pesta que afectà tot Catalunya i altres parts del llevant espanyol.⁽³⁹⁾

Aquesta epidèmia va suposar una tragèdia per a la vila de Torredembarra. El 1651, en el llibre d'òbits, es documenta un brot de "contagi". Però va ser el 1652 quan la pesta incideix fortament a la vila. Més concretament els mesos d'abril, maig i juny. Només al mes de maig s'han comptabilitzat 92 defuncions, l'abril 27 i el juny 10.⁽⁴⁰⁾

Els mesos de pesta de 1652 van ser una tragèdia per als habitants de Torredembarra. Els contagiats per l'epidèmia, com diu Moreu-Rey: "*eren condemnats legalment sense remissió des del primer símptoma, eren arrencats de llurs cases i famílies, i aparcats com bèsties a l'interior del castell...*"⁽⁴¹⁾ Els cadàvers eren enterrats fora murs.

Tenim declaracions de testimonis que expressen l'horror amb que viviren els habitants de la vila aquells dies. Com Josep Sanso, sastre de Torredembarra: "*que ell en lo any mil sis cents sinquanta y dos que fonch lo contagi de la vila de la Torredembarra en vint i sinch de abril de dit any dia de Sant March entrà a servir los malalts de contagi que estavan en lo Castell de dita Vila per ordre dels jurats de aquella, y entre los malalts veu a Magdalena Magrinyà de dita vila (...). (...) La veren morta y veu com los (fossers) de dit hospital qui eren Francesc Palau de Vilafranca i y un francès qu'es deya Joan la prengueren del llit morta y la portaran a enterra detràs (del) Castell abont enterravan(...)*"⁽⁴²⁾

CONCLUSIONS

Un cop exposat el treball, seria bo de fer unes apreciacions a nivell general. Segons el llibre de Josep Iglésies, el fogatge de 1553, Torredembarra i Clarà, presentaven un total de 53 focs.⁽⁴³⁾

Geogràficament parlant, aquestes poblacions són costaneres; a més, hi passava el camí ral, que comunicava Barcelona i Tarragona.

Vist això, situem-nos a la segona meitat del segle XVII i primers del XVIII. L'estudi d'aquests anys és interessant perquè engloba fets cabdals de la

38. Jordi Roca Armengol, "La pesta al Baix Gaià l'any 1651" dins XXXV assemblea intercomarcal d'estudiosos de Catalunya, (Valls, Institut d'Estudis Valencs 1989), 336.

39. Jordi Nadal, *La población española (siglos XVI a XX)*, (Barcelona, Edit. Ariel 1988), 24.

40. Recordem que hem comptabilitzat els resultats de Torredembarra i Clarà, i que en aquest recompte, s'han englobat les defuncions de persones que no eren de la vila, però que hi moriren.

41. Enric Moreu-Rey, "Unes dades inèdites de la història de Torredembarra". *Miscel·lània Fort i Cogull*, 254.

42. *Ibid.*, 254-255.

43. Josep Iglésies Fort, *El fogatge del 1553. Estudi i transcripció*, (Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1979-1980).

història del Principat: la guerra dels Segadors i la de Successió, amb totes les conseqüències que van portar a la població catalana. S'ha de puntualitzar també que a final del segle XVII, comença una recuperació demogràfica que obrirà les portes a un augment de població constant, fins avui.

Torredembarra i Clarà ens donen una bona mostra de tot això. En aquests pobles, els anys 40 del segle XVII testifiquen un índex força baix de baptismes, sens dubte com a conseqüència dels efectes de la guerra sobre la població: baixa natalitat, escassetat d'aliments i emigració. Aquests i altres efectes bèl·lics, són els que van patir aquestes poblacions, estratègiques per la seva proximitat a Tarragona i de camí obligat per al trasllat dels exèrcits.

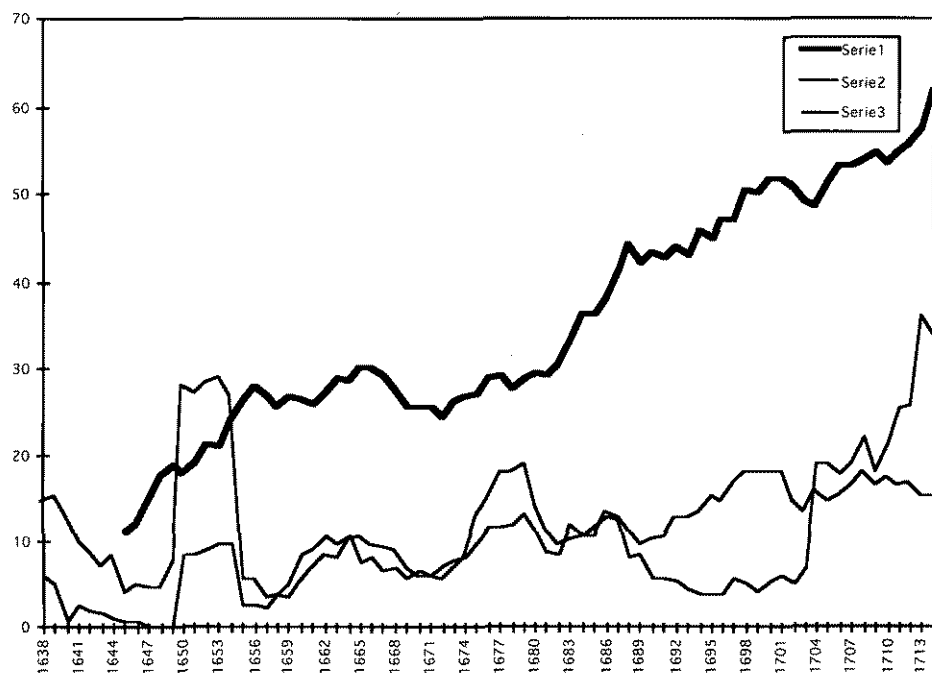
Per contra, les taxes de mortalitat eren baixes si les posem en relació amb el daltabaix que implicà tots aquests contratemps. Només hi pot haver una explicació: les dones i els homes de la zona, van emigrar a altres punts, on els anys 1640-1646 la guerra incidia de forma més lleu.

Poc després que la guerra abandonés el Camp de Tarragona, va passar factura un aliat gairebé obligatori d'aquesta; la pesta. El 1652 va ser un any fatidic per Torredembarra i Clarà. En aquests anys es perd població (les defuncions són superiors als baptismes). (Vegeu gràfica número 10).

Si hi afegim l'estudi dels oficis, podem veure, que aleshores la base primordial de l'economia de la zona, eren les feines del camp. El camp, que segurament nom-

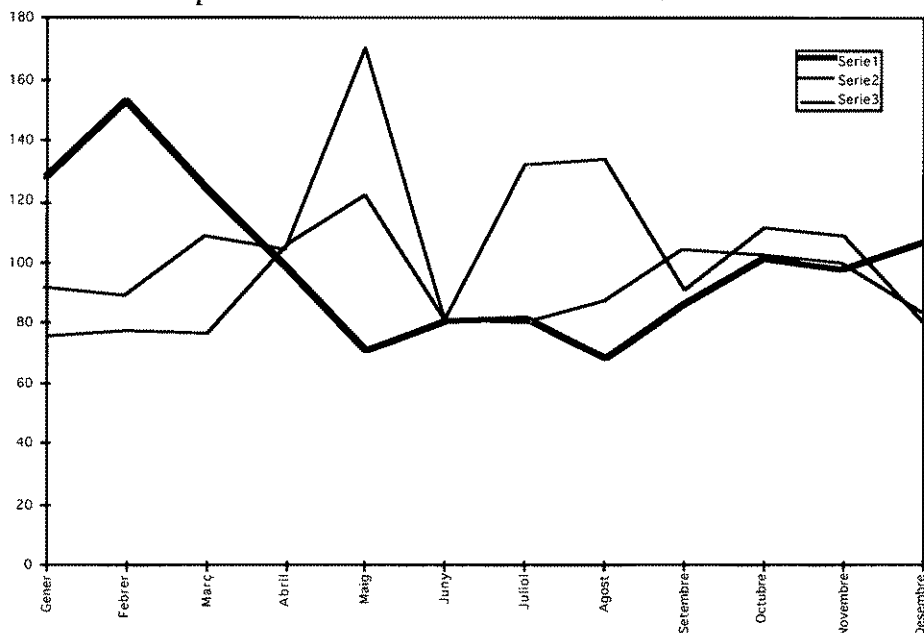
Gràfica núm. 8

Sèrie 1: baptismes - Sèrie 2: mortalitat adulta - Sèrie 3: mortalitat

Gràfica núm. 9. Moviment estacional

Sèrie 1: baptismes - Sèrie 2: mortalitat adulta - Sèrie 3: mortalitat

brores vegades fou saquejat i cremat pels exèrcits dels dos bàndols i que provocà una forta escassetat d'aliments i una pujada dels preus. Aquests aspectes van incidir en el debilitament de la població i facilitaren l'extensió de la ja esmentada pesta.

Éssent una població costanera, per què no utilitzaven com a base de la seva economia els productes del mar? Aquesta qüestió sorprèn una mica. Potser va ser, d'una banda, per la por de les epidèmies de pesta, que acostumaven a contraure's, per contactes marítims amb altres poblacions. D'altra banda, el perill de corsaris i pirates al Mediterrani, encara era real (*el 15 d'abril de 1676 es fa novena, cos present i cap d'any per l'ànima de Felip Roig, lo qual mataren lo moros en los vaixells de Marllorcha. 18 agost 1667 es fa cos present, novena i cap d'any per lo quondam Gabriel Roig, mariner. Mori de desgratia lo qual mataren los moros lo dilluns sant en lo Regne de Valentia*).⁽⁴⁴⁾

Després d'aquests anys de desastres continuats, en segueixen uns altres de relativa calma. Els baptismes van augmentant lentament, però de forma progressiva. Aquest increment va acompanyat dels càlculs, aparentment freds, a l'hora de portar fills al món, però totalment necessaris per fer créixer el nombre de supervivents.

No obstant aquestes precaucions, les dures condicions de vida, una higiene precària, les males collites, les plagues, etc. comportaven que periòdica-

44. Arxiu Diocesà de Tarragona. Llibre d'òbits (1627-1704)...

ment hi haguessin epidèmies entre la població. En aquests anys “tranquils” de la segona meitat del segle XVII, es veuen a la gràfica puntes de mortalitat elevades que fins i tot representen una pèrdua de població. Amb tot, Torredembarra i Clarà segueixen augmentant de població (vegeu gràfica núm. 10). Amb tot, Torredembarra i Clarà segueixen augmentant de població.

Comença el segle XVIII, i també, de nou la guerra. El Principat, pateix molt aquells anys; acabarà amb el triomf d'una nova dinastia, la corona d'un nou rei, i la desaparició de les Institucions que tradicionalment havien marcat la vida jurídica i institucional del país.

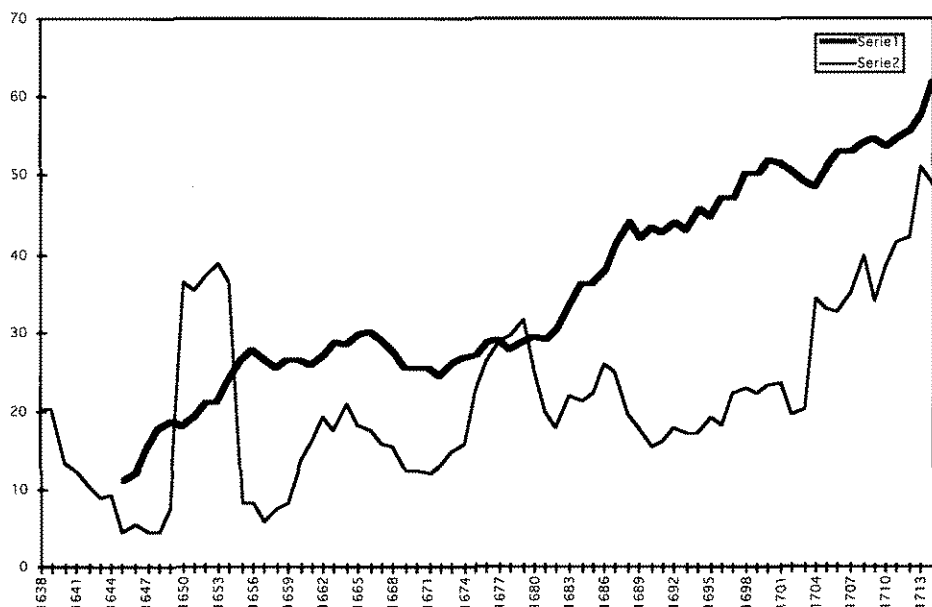
Si observem el comportament de la natalitat, no sembla que la guerra afectés les dues poblacions. Els baptismes se segueixen incrementant, fins i tot a partir de 1707. Aquest any significa el començament del conflicte en terres catalanes.

La situació havia canviat una mica. A Torredembarra i Clarà havia crescut el nombre d'habitants, i possiblement s'afrontaren les adversitats d'una altra forma. Almenys perquè la població no hagués de pensar en l'emigració. No sabem com afectaren les lleves militars la població adulta masculina, sense l'estudi dels matrimonis.

Llavors la població no depenia tant del camp. Només una quarta part dels habitants de la vila eren pagesos. Es veu un significatiu increment de l'activitat pesquera, com correspon a tot poble costaner. Ben segur que s'havien apaivagat les pors dels corsaris i de la pesta, i la vila es preparava per a la forta activitat comercial, que no tardaria a començar. Un altre factor que

Gràfica núm. 10

Sèrie 1: baptismes - Sèrie 2: mortalitat adulta i infantil

ens fa pensar en una bona situació econòmica i d'expansió demogràfica és l'aparició dels mestres de cases.

No creiem que aquesta visió tan optimista de Torredembarra i Clarà, es palesés en els anys en què la guerra incidí en la zona. Els comentaris de bonança econòmica, valen fins al 1707 aproximadament (recordem que l'estudi dels oficis és de 1701-1710). A partir d'aquest darrer any, tot i el creixement de la natalitat, es poden notar els efectes bèl·lics en les defuncions. Si les defuncions d'adults segueixen una evolució estable, no podem dir el mateix de la mortalitat infantil. Des de 1707, hi ha un notable augment de la mortalitat d'albats. Les conseqüències de la guerra es deixen sentir sobre els més dèbils.

Per finalitzar, només volem dir que la nostra exposició, és el resultat d'un estudi parcial de les poblacions de Torredembarra i Clarà la segona meitat del segle XVII i els primers anys del XVIII. Les dades, els estudis i les conclusions, s'han de prendre com a referència, però sense extreure'n cap resolució definitiva. Encara queden molts aspectes per aprofundir d'aquells anys, aspectes que poden modificar, totalment o parcialment, la visió presentada en aquest treball.

Jordi Buyreu i Joan

BIBLIOGRAFIA

- BELENGUER CEBRIÀ, Ernest. *Cataluña: De la Unión de Coronas a la Unión de Armas. (1479-1626)*. Madrid: Edit. Arco Libros 1996.
- CAMPS i SURROCA, Manuel, Camps i Clemente, Manuel. *La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya*. Lleida: Seminari Pere Mata 1985.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo. *Història de Catalunya*, 2 vols. Barcelona: Edit. Ariel 1988.
- "La recerca sobre la família catalana de l'antic règim", *L'Avenç*, núm. 66 (1983).
- Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, vol. V. Barcelona: Fundació Gran Enciclopèdia Catalana 1992.
- GUAL VILÀ, Valentí. *Homes i estacions*. Montblanc-Santa Coloma de Queralt: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà 1995.
- Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. V, Segle XVIII. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana 1995.
- IGLÉSIES FORT, Josep. *El fogatge del 1553. Estudi i transcripció*. 2 vols. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana 1979-1980.
- LOZANO DÍAZ, Roser. *La població de Tarragona al segle XVII*. Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" 1995.
- MOREU-REY, Enric. "Unes dades inèdites de la història de Torredembarra". *Miscel·lània Fort i Cogull*.

- NADAL, Jordi. *La población española. (Siglos XVI a XX)*. Barcelona: Edit. Ariel 1988.
- REGLÀ, Joan. *Els virreis de Catalunya*. Barcelona: Edit. Vicens Vives 1991.
- ROCA I ARMENGOL, Jordi. "La pesta al Baix Caià l'any 1651" dins de XXXV *assemblea intercomarcal d'estudiosos de Catalunya*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs 1989.
- ROVIRA I GÓMEZ, Salvador-J. *Tamarit*. Tarragona: Centre d'Estudis d'Altafulla 1991.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vols II i IV. Barcelona: Edicions 62 1987.